

Basisrapportage archeologie 27

Rheyngaerde

Basisrapportage archeologie 27: Rheyngaerde

Gemeente Utrecht

Basisrapportage archeologie 27

Rheyngaerde

Aanvullend archeologisch proefsleuvenonderzoek naar de Romeinse limesweg

A Luksen-IJtsma (LR56) en M. Nokkert (LR56-II)

*Sectie Cultuurhistorie
Gemeente Utrecht
Zwaansteeg 11
3511 VG Utrecht
Telefoon 030 286 3990*

Juli 2007

Gemeente Utrecht

Administratieve gegevens

Projectcodes:

LR56 en LR56-II

Locatie:

Gemeente Utrecht, deelgebied (VINEX-locatie) Leidsche Rijn

Toponiem:

Rheyngaerde

Onderzoekmeldingsnummer (CIS-code):

16808

Landelijke coördinaten:

Centrumcoördinaat LR56: 133.571/454.750

Centrumcoördinaat LR56-II (LME-vindplaats): 133.626/454.892

Opdrachtgever:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-generaal Rijkswaterstaat, Dienst Utrecht
Zoomstede 15; 3431 HK Nieuwegein

Bevoegd gezag:

Gemeente Utrecht, StadsOntwikkeling, sectie Cultuurhistorie
Zwaansteeg 11; 3511 VG Utrecht; Postbus 8015; 3503 RA Utrecht

Uitvoerder:

Gemeente Utrecht, StadsOntwikkeling, sectie Cultuurhistorie

Dagelijkse leiding opgraving:

LR56: A. Luksen-Ijtsma en M. Langeveld

LR56-II: M. Nokkert

Uitvoering veldwerk:

12 -18 april 2006 (LR56)

5 - 14 december 2006 (LR56-II)

Coördinator vanuit de gemeente:

H.L. Wynia en E.P. Graafstal (h.wynia@utrecht.nl en e.graafstal@utrecht.nl)

Beheer en plaats van documentatie:

Sectie Cultuurhistorie gemeente Utrecht

Zwaansteeg 11

3511 VG Utrecht

Codering:

ISBN 97-890-73448-20-9

Distributie en verkoop:

HALOS, Books on archaeology

website: www.halos.nl

e-mail: info@halos.nl

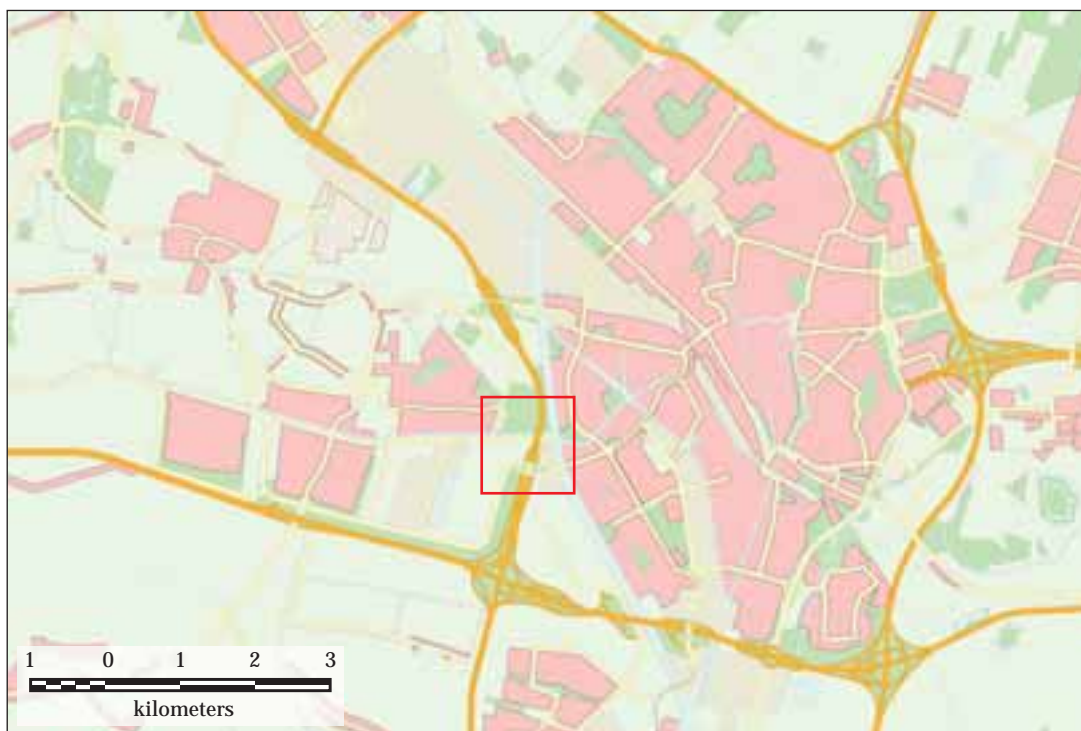
telefoon: 043 - 450 0051

Inhoud

<i>Samenvatting</i>	5
1 <i>Proefsleuvenonderzoek LR56</i>	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Geologische achtergrond en onderzoeksresultaten	8
1.3 Archeologische onderzoeksresultaten	8
1.4 Conclusie	8
2 <i>Proefsleuvenonderzoek LR56-II</i>	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Doel en archeologische verwachting van het onderzoek	11
2.3 Eerdere onderzoeken	11
2.3.1 <i>De vroege Middeleeuwen, LR51 en LR54</i>	11
2.3.2 <i>De Romeinse limesweg en LR56</i>	12
2.3.3 <i>Fysisch geografisch onderzoek en de limesweg</i>	12
2.3.4 <i>Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd</i>	13
2.4 Methoden en technieken	14
2.5 Geologische onderzoeksresultaten	15
2.6 Archeologische onderzoeksresultaten	16
2.6.1 <i>Conservering van de sporen</i>	16
2.6.2 <i>Sporen uit de volle Middeleeuwen</i>	17
2.6.3 <i>Sporen uit de Nieuwe Tijd</i>	24
2.6.4 <i>Rijksstraatweg 5</i>	25
3 <i>Conclusie en aanbevelingen</i>	26
<i>Vondsten en documentatie</i>	28
<i>Noten</i>	28
<i>Literatuur</i>	29
<i>Bijlagen</i>	30
<i>Colofon</i>	32

Afb. 1.1a

Ligging onderzoeks-
gebied
(stedelijk niveau)

Afb. 1.1b

Ligging
onderzoeksgebied;
buurtniveau
(1b is uitsnede uit 1a)

De rode omlijning geeft
het onderzoeksgebied
aan.

Samenvatting

In april en in december 2006 zijn twee proefsleuvenonderzoeken (LR56 en LR56-II) uitgevoerd op twee aangrenzende percelen in het zuidwestdeel van de VINEX-wijk Leidsche Rijn (afb. 1.1).¹ In verband met de westwaartse verlegging van de A2 zullen hier op korte termijn ingrijpende bodemversturende activiteiten plaatsvinden. Dit rapport bevat de verslaglegging van beide onderzoeken.

De directe aanleiding voor deze onderzoeken was de vondst van grind in twee boringen die RAAP enkele jaren eerder op deze locatie heeft gedaan. Dit grind deed vermoeden dat hier mogelijk de Romeinse limesweg het landschap doorkruist. De onderzoekslocatie ligt op het zuidelijk deel van de stroomrug van de Oude Rijn, op de overgang naar het komgebied. Archeologisch onderzoek elders in Leidsche Rijn heeft aangetoond dat de limesweg vaker in een dergelijk overgangsgebied gevonden kan worden. Aangezien in het gebied tussen de castella van Utrecht en De Meern de ligging van de Romeinse weg nog nauwelijks bekend is, was het van groot belang te onderzoeken of RAAP inderdaad de weg had aangeboord. De locatie bevindt zich nagenoeg halverwege beide genoemde castella.

In geen van de proefsleuven zijn echter Romeinse sporen of vondsten gedaan. De locatie waar de Romeinse limesweg het oosten van Leidsche Rijn doorkruist blijft derhalve vooralsnog onduidelijk. In de conclusie wordt besproken welke locaties aan weerszijden van de onderzoekslocatie hiervoor nog eventueel in aanmerking komen.

Bij het tweede onderzoek (LR56-II), op het noordelijk perceel en nabij de Rijksstraatweg, is onverwachts wel een aantal sporen gevonden die waarschijnlijk onderdeel hebben uitgemaakt van een kleinschalig en relatief kortstondig bewoond boerenerf uit de twaalfde en dertiende eeuw. Deze sporen bestaan uit enkele greppels, kuilen en paalkuilen. Gezien de grote verstoringsdiepte op dit deel van het terrein, waardoor de sporen slechts matig geconserveerd bleken, wordt vervolgonderzoek op de vindplaats uit de volle Middeleeuwen echter niet waardevol geacht.

Pas vanaf de zeventiende eeuw lijkt er in de directe omgeving weer bebouwing te hebben bestaan. Het noordelijk perceel zelf is waarschijnlijk pas in de negentiende eeuw voor het eerst bebouwd geraakt.

1 Proefsleuvenonderzoek LR56

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van geplande graafwerkzaamheden ten behoeve van de verbreding en verplaatsing van rijksweg A2 op het terrein van het voormalige verzorgingshuis 'Rheyngaerde' op de hoek van de Rijksstraatweg en de Groenewoudsedijk is door de sectie Cultuurhistorie van de gemeente Utrecht archeologisch onderzoek uitgevoerd door middel van proefsleuven (IVO-3) van 12 tot en met 18 april 2006.

Dit proefsleuvenonderzoek was een vervolg op het in november en december 2000 door RAAP uitgevoerde booronderzoek (AAI/ IVO-1/2) in opdracht van Rijkswaterstaat, directie Utrecht, langs het tracé van de rijksweg A2 op deze locatie (Jansen 2001). Hierbij zijn twee archeologische vindplaatsen aangetroffen en is mogelijk het verloop van de Romeinse limesweg tussen de castella van Utrecht en De Meern ontdekt. Op perceel ten westen van het terrein van de voormalige verzorgingsflat 'Rheyngaerde' is in een zone van 10 meter tot 0,65 m-mv grind aangetroffen. Het grind bevond zich mogelijk in een opgebracht pakket. Hieruit is geconcludeerd dat het mogelijk de Romeinse limesweg betrof. Nader onderzoek werd aanbevolen.

De twee archeologische vindplaatsen die door RAAP zijn aangemerkt, bevinden zich ten noorden van het Rheyngaerde-terrein. Naast het grind zijn bij het booronderzoek geen archeologische indicatoren aangeboord in de directe omgeving van het onderzoeksterrein. Desalniettemin is het denkbaar dat er middeleeuwse of post-middeleeuwse sporen aanwezig zijn. De ontginning Oudenrijn behoort voor een deel uit hoger gelegen stroomruggen en zal al voor de grote ontginningen in gebruik zijn geweest als landbouwgrond. Bij de door de bisschop van Utrecht geïnitieerde grote ontginningen van de elfde en twaalfde eeuw is Oudenrijn (her)verkaveld (Wttewaal 1994, 36-37). Aan de kopse kant van de ontginningen langs de huidige Leidsche Rijn waren de boerderijen gesitueerd. De huidige bebouwing langs de Leidsche Rijn dateert vanaf de zeventiende eeuw. Op de kaart van Specht uit de zestiende eeuw is op de onderzoekslocatie een vierkant gebouw zichtbaar. Op het erf direct ten westen van 'Rheyngaerde' is mogelijk al in de zeventiende eeuw een hofstede met de naam 'Rhijnvliet' gebouwd. Deze hofstede is in de negentiende eeuw verbouwd, gedeeltelijk gesloopt en opnieuw opgetrokken als vierkant herenhuis. In 1918 heeft de laatste grote verbou-

wing plaatsgevonden en vanaf dat moment staat het herenhuis bekend als 'Rhijnoord' (Wttewaal 1994, 305-306).

De belangrijkste doelstelling van dit onderzoek betreft het lokaliseren van de aangeboorde grindtaluds en het verifiëren van de theorie dat het een Romeinse weg zou betreffen. Vervolgens is het vaststellen van de richting van het tracé eveneens belangrijk. Daarnaast bevinden zich mogelijk middeleeuwse of postmiddeleeuwse sporen op het terrein. Vaststellen van de aard, datering en omvang van deze sporen behoort tot het doel van deze opgraving.

Het voornoemde grind is aangeboord op het perceel achter Rijksstraatweg nr 5 (Rhijnoord). Dit perceel was echter in tegenstelling tot het Rheyngaerde-perceel, niet beschikbaar voor onderzoek. Hoewel het niet mogelijk was door middel van boringen de richting van het wegtracé te achterhalen, staat het vast dat wanneer het inderdaad een wegtracé betreft, deze het naastgelegen Rheyngaerde-perceel eveneens moet doorkruisen.

Sleuf 1 is aangelegd aan de westkant van het onderzoeksterrein ter hoogte van de boringen van RAAP waarin grind was aangetroffen (afb. 1.2). Sleuf 2 lag in het verlengde van sleuf 1 ten zuiden van de sloot die een gedeelte van het onderzoeksterrein doorsnijdt. Sleuf 3 is ten oosten van sleuf 1 aangelegd eveneens ter hoogte van de grindboringen van RAAP. Sleuf 4 lag aan de noordkant van het onderzoeksterrein, tegen het gebouw 'Rheyngaerde' aan, zodat er een complete noordzuid-doorsnede over het terrein is aangelegd.

In elke sleuf is het eerste vlak direct onder de bouwvoor aangelegd. De hoogte van het eerste vlak varieerde van 0,20 m+NAP tot 0,70 m+NAP (de hoogte van het maaiveld varieerde van 0,90 m+NAP tot 1,20 m+NAP). Er was geen aanleiding voor de aanleg van een tweede vlak. Om een goed inzicht te krijgen in de geologische opbouw van het terrein zijn er 4 profielstaten aangelegd en gedocumenteerd in sleuf 1 en 2.

Het veldonderzoek en de technische uitwerking van dit project zijn uitgevoerd door M. Langeveld en A. Luksen-IJtsma.

In het veld is de kraanmachine bediend door W. Gardenier (Gebr. Gardenier v.o.f.). Wat betreft de opbouw van de ondergrond is zowel in het veld als tijdens de uitwerking het advies van M. van Dinter (fysisch-geograaf, Archeospecialisten) ingewonnen.

Afb. 1.2
 Alle-sporenkaart proef-
 sleuven LR56. Hierbij
 zijn ook de locaties van
 de grindboringen van
 RAAP aangegeven

Legenda:

- greppel 1 en 2
- greppel 3
- greppel 4
- greppel 5 en 6
- grindboring RAAP

1.2 Geologische achtergrond en onderzoeksresultaten

Het onderzoeksterrein bevindt zich aan de zuidkant van de stroomrug van de Oude Rijn, die in dit gebied bijna 2 km breed is. De Oude Rijnstroomrug maakt deel uit van het Utrechtse stroomstelsel. Dit stelsel loopt via Wijk bij Duurstede naar Utrecht, door naar Woerden en mondt uiteindelijk bij Katwijk in zee uit. De Oude Rijn vormde gedurende duizenden jaren één van de belangrijkste Rijnarmen in Nederland. De hooggelegen stroomruggronden in deze regio worden sinds de bronstijd bewoond. In het begin van de twaalfde eeuw na Chr. is de rol van de Oude Rijn uiteindelijk uitgespeeld. Op een afstand van ruim 200 meter ten noorden van het onderzochte terrein is de restgeul van de Oude Rijn aangetroffen zoals die is ontstaan na de afdamming van de Kromme Rijn bij Wijk bij Duurstede in 1122 (Van Dinter in voorbereiding).

De grondslag in de sleuven op het terrein varieert van een zware zavel in het noorden tot een zware komklei in het zuiden. Uit de proefielopnamen in sleuf 1 en 2 bleek dat zich een oude begravene meanderbocht bevindt op het terrein. In de top ervan heeft zich een laklaag ontwikkeld. Hierop hebben zich kommen gevormd. Aan uiterste noordkant van het terrein lijkt het begin van een oeverwal waargenomen in de vorm van zware zavel. Deze waarnemingen sluiten aan bij de gangbare fysisch-geografische opvattingen met betrekking tot dit gebied (mondelijke mededeling M. van Dinter).

1.3 Archeologische onderzoeksresultaten

Op het Rheyngaerde-terrein zijn zes greppels aangetroffen (afb. 1.2). Sleuf 1 en 2 bevatte een greppel met een noordzuid-oriëntatie (greppel 1). In het noorden van sleuf 1 is een tweede greppel (greppel 2) aangetroffen die haaks op deze greppel is aangelegd. Beide greppels zijn gevuld met een (bruin)grijze zware zavel met ijzervlekken en ingegraven tot een diepte van 0,09 m-NAP. Op basis van het ontbreken van een versnijding lijken beide greppels gelijktijdig te zijn aangelegd. De oriëntatie van beide greppels komt overeen met de oriëntatie van het perceel en de huidige perceleringssloten, die afwateren op de Leidsche Rijn. Het is daarom waarschijnlijk dat beide greppels onderdeel zijn van een perceleringssysteem georiënteerd op de Leidsche Rijn. Mogelijk betreft het een voorganger van het huidige slotensysteem.

Greppel 3 en 4 zijn aangetroffen in respectie-

velijk sleuf 1 en sleuf 3. Beide greppels hebben een noordoost-zuidwest-oriëntatie en wijken daarmee af van de huidige indeling van het perceel. Greppel 3 is gevuld met een bruin-grijze gevlekte zavel met ijzerconcentraties en enkele grindpebbles. De greppel is 40 cm breed en is ingegraven tot een diepte van 0,35 m+NAP. Greppel 4 is gevuld met een grijsbruine zavel met ijzervlekken. De greppel is 40 cm breed en is ingegraven tot een diepte van 0,45 m+NAP. Het is niet duidelijk welke functie beide greppels hebben gediend. Wellicht zijn ze onderdeel van een groter verkavelingssysteem. De oriëntatie van dit greppelsysteem wijkt echter af van die van de Leidsche Rijn, die vanaf de twaalfde eeuw leidend is geweest voor de ontginning van dit gebied.

Greppel 5 en 6 zijn aangetroffen in sleuf 1. Beide greppels lijken, wat oriëntatie betreft, te passen in de huidige percelering. Op basis van oversnijding blijken beide greppels jonger dan de hierboven genoemde greppel 1. Beide greppels zijn opgevuld met puin en zavelbrokken, wat een (sub)recente datering lijkt te suggereren. Daarnaast bevat greppel 5 veel grind vermengd met asfalt. Dit laatste wijst op een zeer jonge datering.

Naast de twee laatstgenoemde zeer jonge greppels zijn er verspreid over het terrein zeventien kuilen aangetroffen die eveneens als (sub)recent aangemerkt zijn. De vulling varieerde van scherp zand en puin tot zand- en zavelbrokken. Ook zijn er in sleuf 3 vijf recente paalkuilen aangetroffen, die mogelijk deel hebben uitmaakt van een hek of afrastering.

De sporen waren bijzonder vondstarm. Slechts één fragment aardewerk is aangetroffen, in greppel 1. Het betreft een roodbakend fragment dat in de dertiende of veertiende eeuw gedateerd kan worden.

1.4 Conclusie

Op het terrein zijn geen grindtaluds of andere sporen aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met een weg van Romeinse origine. Ook is er geen vondstmateriaal aangetroffen dat kan wijzen op activiteit in de Romeinse periode op dit terrein. Er is bij dit onderzoek dus geen enkele archeologische aanwijzing gevonden voor de aanwezigheid van de Romeinse limesweg op deze locatie. De door RAAP aangeboorde grindvoorkomens lijken daarom op basis van dit onderzoek geen verband te hebben met een weg uit de Romeinse periode op deze locatie.

De greppels die zijn aangetroffen lijken op basis van oriëntatie deel uit te maken van twee verschillende greppelsystemen. De oriëntatie van vier greppels sluit aan bij de huidige perceelsindeling en worden daarom geïnterpreteerd als voorgangers van de huidige sloten die het terrein omringen. Greppel 5 en 6 zijn op basis van de vulling als (sub)recent aangemerkt. De aantoonbare relatie tussen greppel 1 en 2 en de Leidsche

Rijn lijkt op een datering van na de elfde eeuw te duiden. Greppel 3 en 4 lijken op basis van de oriëntatie niet te relateren aan de Leidsche Rijn. Mogelijk betreft het een systeem dat dateert uit de periode voorafgaand aan de grote ontginningen van dit gebied vanuit de Leidsche Rijn. Er is echter geen vondstmateriaal aangetroffen om deze theorie te ondersteunen.

2 Proefsleuvenonderzoek LR56-II

2.1 Inleiding

Van 5 tot en met 14 december 2006 is op de locatie Rijksstraatweg 1 te Utrecht een inventariserend veldonderzoek (IVO) met behulp van proefsleuven uitgevoerd. Het onderzochte perceel grenst ten noorden aan het in april 2006 (LR56) onderzochte perceel. Het beslaat een vierkant blok van circa 135 meter (langs Rijksstraatweg N212, ten westen van de oprit naar de A2) en circa 125 meter diep (ten zuiden van deze Rijksstraatweg). Op deze plek stond tot het najaar van 2006 een hoge flat (voormalig verzorgingshuis 'Rheyngaerde'), die halverwege de twintigste eeuw op de locatie is neergezet. Rondom de flat lagen tot voor kort diverse verharde oprijpaden en parkeerterreinen, plus enkele groenstroken, waaronder een bosje met hoge populieren tussen de flat en de rijksweg A2 in.

Tussen de werkzaamheden voor de proefsleuven door is tevens een beperkt aantal waarnemingen uitgevoerd tijdens de sloopwerkzaamheden aan het restant van het ernaast gelegen huis 'Rhijnoord' op Rijksstraatweg 5. Deze waarnemingen dienden als aanvulling op twee eerder uitgevoerde bouwhistorische onderzoeken aan dit pand.

De aanleiding voor de onderzoeken is de geplande verlegging van de A2 naar het westen toe. Bij de grondwerkzaamheden ter voorbereiding hierop zal naar verwachting de gehele ondergrond op de onderzoekslocatie verstoord worden.

Het onderzoek stond onder leiding van de senior archeologen Herre Wynia en Erik Graafstal. De veldwerkleiding was in handen van Mark Nokkert (medior archeoloog). Overige projectarcheologen betrokken bij het veldwerk waren (in wisselende bezetting): Jeroen van der Kamp, Anneke Aarts (medior archeologen) en Edwin van Hagen (veldtechnicus/ archeoloog). Vanuit de gemeente Utrecht was Jan van der Hoeve als bouwhistoricus bij het project betrokken. Voor het fysisch geografisch onderzoek is hulp ingeschakeld van Marieke van Dinter (ADC). Graafmachinist in het veld was Nol de Wit (Gebr. De Wit).

De technische uitwerking van de veldgegevens is uitgevoerd door Anneke Aarts, Ilona Kaptein, Linda Dielemans en Mark Nokkert. Voor de determinatie van het aardewerk zijn Michel Hendriksen (BAAC), Herre Wynia, Erik Graafstal en Jeroen van der Kamp ingeschakeld. Determina-

tie van de metalen voorwerpen is gedaan door Michel Hendriksen.

2.2 Doel en archeologische verwachting van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek was het documenteren en het bergen van waardevol geachte archeologische resten, alvorens bodemversturende activiteiten ten behoeve van de verlegging van de rijksweg A2 zouden plaatsvinden. Voor eventueel aan te treffen archeologisch resten diende de aard, datering en omvang van de sporen bepaald te worden, alsmede een onderbouwde inschatting gemaakt te worden van de archeologische waarde van deze resten.²

Naar aanleiding van de resultaten van voorgaande onderzoeken nabij de onderzoekslocatie en op basis van gegevens verkregen middels onderzoek elders in Leidsche Rijn, werd er rekening mee gehouden dat de Romeinse limesweg mogelijk op dit perceel aangetroffen zou worden. Het hoofddoel van het onderzoek was dan ook het bepalen of er aanwijzingen op deze onderzoekslocatie te vinden zijn die er op wijzen dat de limesweg hier heeft gelopen.

Het is bekend dat de lageregelegen gronden ten zuiden van de Rijksstraatweg en de erlangs gelegen Leidsche Rijn in ieder geval vanaf het derde kwart van de elfde eeuw systematisch in cultuur zijn gebracht. Tijdens het proefsleuvenonderzoek diende op het onderzoeksterrein derhalve tevens rekening gehouden te worden met bewoningsresten uit de volle en/ of de late Middeleeuwen.

Tenslotte zou met behulp van fysisch-geografisch onderzoek op de onderzoekslocatie een lacune opgevuld kunnen worden tussen de archeologische onderzoeksprojecten LR51 en LR54, even ten noorden, en LR56, direct ten zuiden van de locatie. Dit onderzoek zou belangrijke aanvullende informatie kunnen opleveren betreffende de fysisch-geografisch opbouw van het zuidelijk deel van de stroomrug van de Oude Rijn, rondom de ligging van de laatmiddeleeuwse restgeul van deze rivier.

2.3 Eerdere onderzoeken

Het onderzoeksgebied is gelegen tussen twee archeologisch goed onderzochte gebieden, onderzoeksproject LR56 ten zuiden en LR51-LR54 er ten noorden van.

2.3.1 De vroege Middeleeuwen, LR51 en LR54

Reeds in november en december 2000 heeft RAAP een booronderzoek uitgevoerd binnen het gehele tracé van de toekomstige locatie van de

rijksweg A2 (Jansen 2001). Hierbij zijn diverse archeologische vindplaatsen aangetroffen, de meeste ten noorden van het onderzoeksterrein. Onder andere is aldus een vroegmiddeleeuwse vindplaats aan het licht gekomen, die in 2001 middels een proefsleuvenonderzoek verder onderzocht is (projectcode LR23; van der Kamp 2004). Deze vindplaats is tenslotte in 2005 als LR51 en LR54 in zijn geheel opgegraven (Nokkert, Wynia en Aarts 2007; Nokkert, Aarts en Wynia in wording).

2.3.2 De Romeinse limesweg en LR56

Naast de vindplaatsen dacht RAAP ten zuiden van het onderzoeksterrein mogelijk tevens het verloop van de Romeinse limesweg tussen de castella van Utrecht en De Meern ontdekt te hebben (ARCHIS waarnemingsnummer 58133). Op een perceel direct ten zuiden van Rijksstraatweg nummer 5 ('Rhijnoord') is namelijk in diverse boringen binnen een zone van 10 meter tot 0,65 m-MV grind aangetroffen. Het grind bevond zich mogelijk in een opgebracht pakket. Hieruit concludeerde RAAP dat het mogelijk de Romeinse limesweg betrof.

Naar aanleiding van de vondst van dit grind heeft de sectie Cultuurhistorie van de gemeente Utrecht een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in april 2006 (projectcode LR56, zie eerder in dit rapport). Hierbij is echter geen enkele aanwijzing aangetroffen voor een grindtalud of andere sporen die op de aanwezigheid van een Romeinse weg kunnen duiden. Verder is ook geen vondstmateriaal uit de Romeinse tijd aangetroffen.

Wel is bij dit proefsleuvenonderzoek, naast een aantal vroegmoderne kuilen en paalkuilen, een beperkt aantal greppels aangetroffen, die vrijwel alle de huidige, post twaalfde-eeuwse richtingen aanhouden. De huidige perceleringssloten staan nog steeds parallel aan en haaks op de Rijksstraatweg, en wateren in het noorden af op de Leidsche Rijn. In een van deze greppels werd in een proefsleuf een laatmiddeleeuws scherfje aangetroffen.

In de sleuven 1 en 3 van dit proefsleuvenonderzoek werden twee greppels aangetroffen met een afwijkende richting, namelijk een noordoost-zuidwest oriëntatie, die duidelijk afwijkt van de huidige indeling van het perceel. Greppel 3 was gevuld met een bruinrijze gevlekte zavel met ijzerconcentraties en enkele rolstenen. De greppel was 40 cm breed en was ingegraven tot een diepte van 0,35 m+NAP. Greppel 4 was gevuld met een grijsbruine zavel met ijzervlekken. De greppel was 40 cm breed en was ingegraven tot

een diepte van 0,45 m+NAP. Aangezien vondstmateriaal uit deze greppels ontbrak is slechts te gissen naar de ouderdom. Op basis van de andere perceleringsrichting van de greppels werd een pre-twaalfde-eeuwse datering mogelijk geacht (zie verder hoofdstuk 1).

2.3.3 Fysisch geografisch onderzoek en de limesweg

De RAAP-boringen wezen halverwege het hier behandelde onderzoeksgebied op een overgang van oeverafzettingen op beddingafzettingen in het noordelijke deel naar oeverafzettingen op komafzettingen in het zuidelijke deel van het perceel. Tijdens het proefsleuvenonderzoek op LR56, dat zich hoofdzakelijk afspeelde op het aangrenzende perceel ten zuiden van de onderzoekslocatie, is overwegend klei aangetroffen, met in de top ervan een laklaag. In het noordelijke deel van sleuf 4 lag echter zware zavel op deze klei. Sleuf 4 bevond zich ten zuidwesten van de flat Rijksstraatweg 1, op hetzelfde perceel als het huidige onderzoek (afb. 1.2, 2.1). Middels de proefsleuven van LR56 kon dus de locatie van de overgang van de zuidelijke begrenzing van de stroomrug naar de komgronden, zoals in de RAAP-boringen eerder aangegeven, bevestigd worden.

Ten noorden van de onderzoekslocatie (direct ten noorden van Rijksstraatweg N212 en de daar aan liggende Leidsche Rijn) is over een afstand van ruim 600 meter de fysisch-geografische geschiedenis van het gebied bestudeerd middels de analyse van diverse profielen. Dit is hoofdzakelijk gebeurd gedurende het definitief archeologisch onderzoek op de vroegmiddeleeuwse nederzetting 'A2' in 2005 (projectcodes LR51 en LR54; Nokkert, Wynia en Aarts 2007; Nokkert, Aarts en Wynia in wording) en gedurende een waarneming daar ten zuiden van op 23 augustus 2006 (LR51; Hendriksen en Weterings 2006), plus tijdens een waarneming bij het graven van een nieuwe sloot langs de A2 op 6 november 2006 (LR51; Wynia 2006). Bij deze onderzoeken zijn diverse restgeulen aangetroffen en opschuivende kronkelwaardafzettingen in kaart gebracht. De belangrijkste constatering van deze onderzoeken was dat tijdens een reactiveringsfase van de Oude Rijn, waarschijnlijk in het begin van de zesde eeuw, de Oude Rijn een nieuwe loop in het landschap heeft uitgesleten, circa 300 meter ten noorden van de Leidsche Rijn (pers. comm. M. van Dinter 2007). Op de ontstane oeverwal is de genoemde vroegmiddeleeuwse nederzetting rond 575 ontstaan. Van hieruit zijn opschuivende kronkelwaardafzettingen richting het zuiden te vervolgen tot aan de laatste restgeul van de Oude Rijn (circa 1122

na Chr.), die in dit gebied op circa 80 meter ten noorden van de Leidsche Rijn is aangetroffen tijdens een van de waarnemingen. Verder zijn op diverse plaatsen, zowel ten noorden van de nieuwe rivierinsnijing als ten zuiden van de locatie van de restgeul van de Oude Rijn, enkele oudere, relatief smalle, restgeulen aangetroffen; deze stammen waarschijnlijk allemaal uit de IJzertijd of Romeinse tijd. Met behulp van het huidige onderzoek kan het fysisch-geografisch 'gat' aan informatie van een kleine 150 meter lengte (N-Z) opgevuld worden, tussen de onderzoeken LR51 en LR56 in (op enkele tientallen meters na ter hoogte van de Leidsche Rijn en onder de Rijksstraatweg zelf).

Ten westen van de onderzoekslocatie is gedurende diverse archeologische onderzoeken die zijn uitgevoerd binnen het kader van de ontwikkeling van de VINEX-locatie Leidsche Rijn de limesweg op meerdere plaatsen blootgelegd, met name binnen het westelijk deel van Leidsche Rijn.³ De limesweg is de belangrijkste schakel geweest tussen de castella in De Meern (circa 3 km ten westen) en Utrecht (circa 4 km ten oosten). Diverse vondsten in Utrecht-stad en Leidsche Rijn, de castella en de weg zelf, maar ook de vondst van diverse schepen en wachttorens, hebben overduidelijk het belang van deze limes aangetoond.

Voorafgaand aan het onderzoek bij Rheyngaerde was in de anderhalve kilometer lange strook direct ten westen van de onderzoekslocatie de limesweg nog niet fysiek aangetroffen. De vermoedelijke locatie van de limesweg in deze zone wordt echter wel gesuggereerd door de locaties en de richtingen van her en der aangetroffen perceleringsgreppels binnen en langs IJzertijd en inheems-Romeinse nederzettingen en door diverse losse Romeinse vondsten (onder andere in Park Voorn en de archeologische projecten LR4, LR14, LR2 en LR60 ten westen hiervan). Indien men, aan de hand van deze gegevens, de richting van de vermoede locatie van de limesweg doortrekt richting het castellum in het hart van Utrecht-stad dan lijkt deze lijn verder naar het oosten het onderzoeksgebied inderdaad te kruisen (pers. comm. E.P. Graafstal, januari 2007). Aangezien bij voorgaande onderzoeken ten noorden en ten zuiden van dit perceel de Romeinse weg niet is aangetroffen, werd de mogelijkheid reëel geacht dat deze weg hier wel aangetroffen kon gaan worden.

Op basis van de begrenzing van de oeverafzettingen op het onderzoeksterrein, wat een relatief abrupt hoogteverschil heeft gegeven in het voor-malige landschap, werd het mogelijk geacht dat

de Romeinse weg inderdaad op het onderzoeksperceel gelopen kan hebben. Een vergelijkbare fysisch-geografische situatie is onlangs aangetroffen door J.S. van der Kamp op circa 1,5 kilometer ten westen van de onderzoekslocatie waar hij, nabij een inheems-Romeinse nederzetting, greppels heeft aangetroffen die vrijwel zeker langs de voormalige limesweg hebben gefunctioneerd (project in november 2006, projectcode LR60; Van der Kamp, pers. comm. januari 2007).⁴

2.3.4 Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd

Op en rond de onderzoekslocatie zijn bij het booronderzoek van RAAP, buiten het genoemde grind om, geen archeologische indicatoren aangetroffen. Desalniettemin werd het niet ondenkbaar geacht dat er ook middeleeuwse of postmiddeleeuwse sporen op het terrein aanwezig zouden zijn. De greppels en de laatmiddeleeuwse scherf die het proefsleuvenonderzoek LR56 aan het licht brachten, laten zien dat er in de omgeving inderdaad activiteiten zijn geweest in deze periodes. De ontginning Oudenrijn behoort voor een deel uit hoger gelegen stroomruggronden en zal mogelijk al voor de grote ontginningen in gebruik zijn geweest als landbouwgrond. Bij de door de bisschop van Utrecht geïnitieerde grote ontginningen van de elfde en twaalfde eeuw is Oudenrijn (her)verkaveld (Wttewaall 1994, 36-37). Oorspronkelijk lag ongeveer op de plaats van de huidige Rijksstraatweg de ontginningsbasis van de ontginning Oudenrijn. Langs deze ontginningsbasis waren de boerderijen gesitueerd (Wttewaall 1994, 305).

Op de kaart van Specht uit 1539 is in de buurt wel een vierkant gebouw zichtbaar, maar deze heeft vrijwel zeker een stuk ten westen van de onderzoekslocatie gelegen. Op de locatie van Rijksstraatweg 1 is voor het eerst pas bebouwing zichtbaar op een kaart uit 1819, maar een gebrek aan kaartmateriaal voor deze locatie uit de zeventiende en achttiende eeuwen geeft geen uitsluitsel over het tijdstip van de eerste bebouwing ter plekke. Over het algemeen gaat de huidige bewoning langs de Leidsche Rijn niet verder terug in de tijd dan de zeventiende eeuw.

Bij de afbraak van het huis op Rijksstraatweg nummer 5 is geconstateerd dat onder de huidige bebouwing oudere, mogelijk zestien- of zeventiende-eeuwse funderingsresten (inclusief kelder-muurwerk) aanwezig waren (onderzoek uitgevoerd door de bouwhistoricus Jan van der Hoeve, gemeente Utrecht in april 2005 en in november 2006; Hoeve in wording). Uit bureauonderzoek ten behoeve van onderzoek LR56 was eerder reeds gebleken dat dit gebouw inder-

daad een zeventiende-eeuwse voorganger heeft gehad, namelijk de hofstede 'Rhijnvliet'. Deze hofstede is in de negentiende eeuw verbouwd, gedeeltelijk gesloopt en opnieuw opgetrokken als vierkant herenhuis. In 1918 heeft de laatste grote verbouwing plaatsgevonden, waarna het herenhuis bekend stond als 'Rhijnoord' (Wtewaall 1994, 305-306). Ten tijde van het veldwerk van LR56-II zijn de laatste restanten van dit pand gesloopt.

2.4 Methoden en technieken

Aangezien het onderzoek aan project LR56-II een logisch vervolg is op onderzoek LR56 zijn de diverse in het veld verzamelde gegevens (zoals sleuf-, vondst- en tekeningnummers) doorgenummerd vanaf de voor LR56 laatst uitgegeven nummers. Voor het graven van de proefsleuven is gebruik gemaakt van een graafmachine met een twee meter brede bak met een vlakke rand, waarna op de gewenste diepte het vlak leesbaar is gemaakt met behulp van een schaaftak. De verkregen horizontale en verticale doorsneden door de lagen en sporen is gedocumenteerd door middel van tekeningen, foto's en beschrijvingen volgens de voor de gemeente Utrecht gangbare methodieken.

Voor het traceren van de eventueel aanwezige Romeinse limesweg en het onderzoeken van de opbouw van de ondergrond zijn twee lange sleuven gegraven, sleuven 5 en 6, beide nage-

noeg noord-zuid aangelegd en derhalve haaks op de Rijksstraatweg (afb. 2.1). Sleuf 5, met een breedte van circa 5 meter, is aangelegd op het westelijk deel van het terrein en had een totale lengte van 74 meter. Deze is zodanig aangelegd dat deze net ten oosten van het noordelijke eind van sleuf 4 van LR56 begon, met een overlap van enkele meters, opdat een volledig fysisch-geografisch overzicht verkregen kon worden. Twee stukken binnen deze 74 meter zijn niet opgegraven: een stuk van 10 meter in het centraal-zuidelijke deel van de sleuf (in verband met de meters diepe verstoringen van de westelijke vleugel van de voormalige verzorgingsflat) en, iets noordelijker, een van 8,5 meter lang (in verband met wateroverlast van diverse hier aanwezige rioleringsbuizen). Sleuf 6, met een breedte van twee meter en een lengte van 87 meter, is aangelegd in het oostelijk deel van het terrein. Deze sleuf is aangelegd tussen de voormalige oostelijke vleugel van de verzorgingsflat en de voormalige 40 meter brede vijver daar ten oosten van (afb. 2.2).

Deze twee sleuven tezamen gaven een goed beeld van de bodemopbouw en de verspreiding van de archeologisch interessante sporen. Aangezien in beide sleuven enkele greppels zijn aangetroffen, die tezamen een kleine vindplaats uit de volle Middeleeuwen leken te omsluiten (zie 2.6), is besloten deze greppels deels te vervolgen in de lengterichting van deze sporen. Hiertoe is

Afb. 2.2

Overzicht van sleuf 6 richting zuiden, met links de A2 duidelijk zichtbaar.

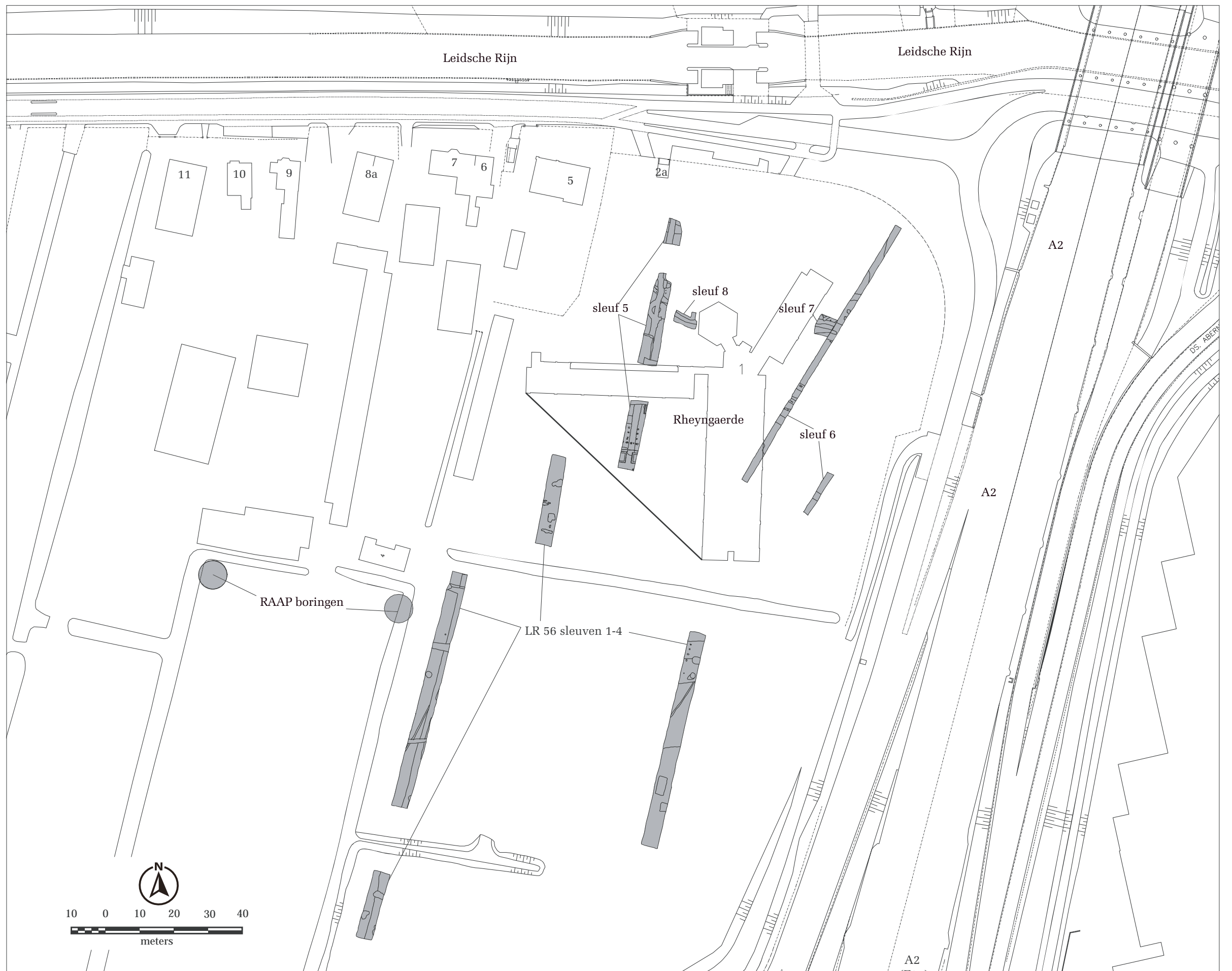
Afb. 2.1

Alle-sporenkaart proefsleuven LR56-II,

Afb. 2.1
Alle-sporenkaart
proefsleuven LR56-II,
met ook aangegeven de
sleuven van LR56 en de
RAAP-boringen.

Legenda:

 proefsleuven en
RAAP-boringen

nagenoeg haaks op sleuf 6 een sleuf van circa 5 bij 6 meter gegraven richting het oosten (sleuf 7). Vervolgens is nagenoeg haaks op sleuf 5 een sleuf van circa 7 bij 3 meter gegraven richting het westen (sleuf 8). Sleuven 7 en 8 zijn relatief kort gehouden in verband met de nabijheid van de diepe verstoringen van de voormalige flat en vanwege de zeer natte werkomstandigheden, die documentatie van de sporen moeilijk maakten. Middels sleuven 7 en 8 kon wel de richting van de onderzochte greppels beter bepaald worden en zijn tevens enkele nieuwe sporen en vondsten blootgelegd, waarmee de grootte, aard en datering van de vindplaats nauwkeuriger kon worden bepaald.

In elk van de sleuven is slechts één vlak aangelegd, vaak direct onder de bouwvoor. Op plaatsen waar onder de bouwvoor nog (sub-)recente ophogingslagen en grote (sub-)recente verstoringen bleken te zijn, is het vlak echter dieper aangelegd tot het niveau waarop onverstoorde bodem werd aangetroffen. Daar waar op het niveau van de onverstoorde ondergrond slechts archeologisch schone lagen zijn aangetroffen, is plaatselijk geleidelijk dieper gegraven om er zeker van te zijn dat er geen afgedekte bewoningsniveau's aanwezig waren.

Om een goed inzicht te krijgen in de fysisch-geografische opbouw van het terrein zijn er op verschillende locaties in sleuven 5, 6 en 8 pro-

fielstaten aangelegd en gedocumenteerd. Om de aard van de aangetroffen sporen te kunnen bepalen is een representatieve selectie van de sporen gecoupeerd, waarbij tevens archeologisch vondstmateriaal ter datering van de sporen is verzameld.

2.5 Geologische onderzoeksresultaten

Wat betreft de opbouw van de ondergrond is zowel gedurende het veldwerk als tijdens de uitwerking het advies van M. van Dinter (fysisch-geograaf, Archeospecialisten) ingewonnen. De verkregen gegevens passen in haar onderzoek van de reconstructie van het rivierlandschap in en rond de stad Utrecht door de tijd heen.

Zoals in paragraaf 2.2 al is aangegeven, bevindt de onderzoekslocatie zich op het meest zuidelijk deel van de stroomrug van de Oude Rijn, die in dit gebied bijna 2 km breed is (afb. 2.3). De stroomrug van de Oude Rijn maakt deel uit van het Utrechtse stroomstelsel. Dit stelsel loopt via Wijk bij Duurstede naar Utrecht en mondt uiteindelijk, via Woerden en Leiden, bij Katwijk in zee uit. De Oude Rijn was reeds rond 4300 v. Chr. actief en vormde gedurende enkele duizenden jaren één van de belangrijkste Rijnarmen in Nederland. In het begin van de twaalfde eeuw na Chr. is de rol van de Oude Rijn uiteindelijk uitgespeeld. Op een afstand van circa 125 meter ten noorden van het onderzochte terrein is de restgeul van de Oude Rijn aangetroffen, zoals

Afb. 2.3

Detail van de geomorfogenetische kaart van Zuid-Utrecht. Alle Fs-eenheden behoren tot de stroomrug van de Oude Rijn; de Fk-eenheden vormen de komgebieden. Het onderzoeksterrein bevindt zich aan de zuidrand van de stroomrug. De rode asterisk geeft de locatie van de vindplaats van LR56-II aan. De twaalfde-eeuwse restgeul van de Oude Rijn is herkenbaar als een kronkelende, groene lijn en bevindt zich op ca. 100 meter ten noorden van deze vindplaats (bron: Berendsen 1982, blad 1).

die is achtergebleven in het landschap na de afdamming van de Kromme Rijn bij Wijk bij Duurstede in 1122 AD (van Dinter in voorbereiding).

De bedding-, oever- en komafzettingen die in de ondergrond in de diverse proefsleuven zijn aangetroffen zijn mogelijk grotendeels al van pre-Romeinse datum; door een gebrek aan vondstmateriaal kunnen deze afzettingen echter nog niet precies gedateerd worden. De grondslag in de proefsleuven bestaat hoofdzakelijk uit een matig zware tot zware zavel, maar in het noordoostelijk deel van het terrein is een dik grindpakket aangetroffen en in het zuidwestelijk deel komklei, waarop zich een laklaag heeft ontwikkeld. Deze waarnemingen sluiten aan bij de gangbare geologische opvattingen met betrekking tot dit gebied (zie 2.3.3; Jansen 2001; van Dinter in voorbereiding).

Het grindpakket is uitsluitend aangetroffen in het meest noordelijk deel van sleuf 6, in de noordoosthoek van het onderzoeksterrein, en bestaat uit fijn en matig grof grind, vermengd met grof zand (afb. 2.4). De top van dit tenminste één meter dikke pakket bevond zich op 0,25 m+NAP in het noorden en bleek geleidelijk te duiken tot 0,25 m-NAP 23 meter verder naar het zuiden.

Op dit dikke grindpakket lag in sleuf 6 een pakket bruine matig zware tot zware zavel, in het zuiddeel overgaand in lichte, soms enigszins stugge, klei. In sleuf 5 bestond de onverstoorde ondergrond overwegend uit zware zavel, richting het zuiden ook geleidelijk overgaand in lich-

Afb. 2.4

Profielkolom aan het noordelijke einde van sleuf 6. Zichtbaar zijn grind, zavel, stugge ijzerhoudende klei en de bouwvoor.

te, enigszins stugge, klei. In alle sleuven, daar waar diepe subrecente verstoringen de bodemopbouw niet hebben vernietigd, bleek over de zavel- en klei-afzettingen een stugge, ijzerhoudende, kleilaag afgezet te zijn, waarover heen recente ophogingslagen (met wat puin) en, waar aanwezig, een 20 - 50 cm dikke bouwvoor lag.

2.6 Archeologische onderzoeksresultaten

2.6.1 Conservering van de sporen

De hoogte van het maaiveld varieerde niet veel over het gehele onderzoeksterrein: deze lag overal rond 1,50 m+NAP (schommelend tussen 1,30 en 1,60 m+NAP). Vergelijken we dit met een maaiveld van 0,90 tot 1,20 m+NAP, zoals gemeten voor proefsleuven 1 tot en met 4 van LR56 (zie hoofdstuk 1), dan is duidelijk dat het maaiveld op het hier onderzochte perceel gemiddeld een stuk hoger lag. Tijdens het graven van de proefsleuven bleek dit verschil deels te verklaren doordat plaatselijk vrij dikke ophogingspakketten aanwezig waren, die waarschijnlijk voorafgaand aan de bouw van de verzorgingsflat, medio twintigste eeuw, zijn aangebracht. Dit verschil is hoogstwaarschijnlijk ook veroorzaakt doordat het grootste deel van het noordelijke perceel zich op de stroomrug bevindt en niet in het voormalige komgebied, zoals op een groot deel van het zuidelijk perceel het geval was.

In elk van de sleuven 5 tot en met 8 zijn verspreid archeologische sporen aangetroffen. Deze zijn te dateren in de volle Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. De ondergrond bleek op de onderzoekslocatie op veel plekken echter tot vrij diep verstoord te zijn. Daar waar de verzorgingsflat heeft gestaan waren alle archeologische sporen verdwenen. Verder bestonden de verstoringen elders uit diepe ingravingen en ophogingspakketten uit met name de negentiende en twintigste eeuw. De ondergrond bleek dieper verstoord te zijn richting het noorden: het vlak kon in zowel sleuf 5 als in sleuf 6 in het zuiden op circa 0,50 m+NAP aangelegd worden, maar geleidelijk aan diende het vlak dieper aangelegd te worden, tot circa 0,10 m+NAP in het noorden.

Op het perceel ten zuiden van de onderzoekslocatie, werden in de proefsleuven van LR56 hoofdzakelijk verstoringen van agrarisch aard (greppels) aangetroffen die niet dieper waren ingegraven dan circa 60 cm onder het maaiveld. Op het hier onderzochte perceel was de verstoringdiepte echter bijna overal beduidend dieper. In de vijftien meest zuidelijke meters van sleuf 5 werd weliswaar onverstoorde grond al op 60 - 80 cm onder het maaiveld aangetroffen,

overal elders bestond de verstoring uit de bovenste 0,8 – 1,2 meter van de bodem.

Sporen uit de volle Middeleeuwen zijn aangetroffen in de noordelijke helft van beide sleuven, waar de sporen door de zavel- en klei-afzettingen heen zijn gegraven. Deze sporen waren meestal op een diepte van circa 0,20 - 0,40 m+NAP voor het eerst zichtbaar. Recentere, postmiddeleeuwse sporen, waaronder een aantal gedempte sloten, zijn door de bovenste, stugge klei-afzettingen heen gegraven. Deze recentere sporen waren meestal op een diepte van 0,30 - 0,70 m+NAP voor het eerst zichtbaar.

Van de sporen uit de volle Middeleeuwen zijn, vanwege de relatief grote verstoringdiepte, meestal slechts de onderste delen van enkele greppels en kuilen aangetroffen. Enkele kuilen waren desondanks nog redelijk diep. Van een van de weinige aangetroffen paalkuilen uit deze periode (verschijnsel 4 uit sleuf 7) bleek daarentegen slechts 5 cm van de bodem van dit spoor over te zijn, wat een duidelijke aanwijzing is voor de verstoringgraad. Ondanks dat een deel van de verstoringen bestaat uit ophogingspakketten en de sporen beter geconserveerd bleken dan de relatieve diepte in eerste instantie deed vermoeden, was het duidelijk dat er geen oor-

spronkelijk loopvlak meer aanwezig was en dat de sporen wel degelijk vrij diep afgetopt zijn door latere vergravingen. Waarschijnlijk is tenminste een halve meter van de bovenkant van de sporen verdwenen.

Van de sporen uit de Nieuwe Tijd was de conserveringsgraad een stuk beter. Dit was met name te zien in het zuidelijk deel van sleuf 5, waar nog een serie paalkuilen en de onderste lagen van baksteenfunderingen geconserveerd bleken (zie 2.6.3).

2.6.2 Sporen uit de volle Middeleeuwen

In sleuf 5 zijn in de noordelijke 25 meters enkele sporen aangetroffen die waarschijnlijk aan de volle Middeleeuwen zijn toe te schrijven (afb. 2.5). Deze bestaan uit twee greppels, één kuil, plus vier kleine (mogelijke) paalkuilen. Deze sporen vielen op tussen de overige, veel recentere sporen door de veel lichtere kleur van hun vullingen: ze bestonden uit een licht grijs-bruine, enigszins stugge klei met opvallend weinig vondstmateriaal. Het meest zuidelijke van deze sporen bestond uit een NW-ZO geïoriënteerde greppel met een breedte van 1 – 1,2 meter (verschijnsel 32; afb. 2.6). De onderkant van deze greppel (en overigens ook de rest van de sporen in deze sleuf) is niet opgezocht in verband

Afb. 2.6

Greppel (met lichtgrijze vulling) in sleuf 5 (verschijnsel 32), met opvallend NW-ZO oriëntatie; foto genomen richting het oosten.

Afb. 2.5

LR56-II, overzicht van de belangrijkste sporen uit de volle Middeleeuwen en uit de Nieuwe Tijd.

Afb. 2.5

LR56-II, overzicht van de belangrijkste sporen uit de volle Middeleeuwen (groen) en uit de Nieuwe Tijd (XVII-XX) (rood).

Ook weergegeven zijn de vermoedelijke contouren van de vindplaats uit de volle Middeleeuwen (in groen).

Legenda:

 sporen uit de volle Middeleeuwen

 sporen uit de Nieuwe Tijd (XVII-XX)

opgraving	vnr.	type spoor	sleuf	verschijnsel	datering	opmerkingen
vondsten uit sporen uit de Volle Middeleeuwen						
LR56-II	4	GR	5	32	laat XII-XIII	zelfde GR als van vnr. 14
LR56-II	9	KL	6	1	1275-1300	
LR56-II	6	GR	6	3	1275-1300	wsch. zelfde greppel als van vnr. 4
LR56-II	11	KL	7	1	1275-1450	
LR56-II	12	KL	7	2	1275-1450	
LR56-II	13	KL	7	1	1275-1450	
LR56-II	14	GR	8	1	laat XIII	zelfde GR als van vnr. 4
LR56-II	15	KL/GR	8	2	1275-1450	
vondsten uit sporen uit LME/PME						
LR56	1	GR	1	1	XIII-XIV	greppel in huidig perceleringssysteem
LR56-II	2	GR	5	1	circa 1840	greppel in huidig perceleringssysteem
LR56-II	3	AA VLAK	5	-	XVII-XIX	zuidelijk deel sleuf
LR56-II	5	AA VLAK	5	-	XVIII-XIX	centrale deel sleuf
LR56-II	7	GR	6	6	mid XIX	greppel in huidig perceleringssysteem
LR56-II	8	GR	6	11	1e helft XVIII	greppel in huidig perceleringssysteem

Tabel 1.
Overzicht van de contextdateringen van de sporen aan de hand van vondsten van LR56-II (en LR56). Voor de dateringen van de individuele vondsten, zie bijlage 1.

met extreem wateroverlast tijdens de graafwerkzaamheden, wat verder verdiepen in deze sleuf onmogelijk maakte. Één klein en vrij dun scherfje uit deze greppel is een Andenne scherf, die dateert in de late twaalfde of dertiende eeuw (tabel 1 en bijlage 1). De kuil (verschijnsel 35), aangetroffen circa drie meter ten noorden van deze greppel, was rond en had een diameter van 1,6 meter. Beide ronde paalkuilen (verschijnselen 33 en 34) stonden tussen deze kuil en de greppel in en hadden een diameter van circa 15-20 cm. Twee vergelijkbare mogelijke paalkuilen stonden iets westelijker en oversnijden greppel 32. Gezien de lichte kleur van de vulling behoren deze paalkuilen mogelijk ook tot de volle Middeleeuwen. In geen van deze sporen is echter vondstmateriaal aangetroffen. Tenslotte is in het noordelijke deel van sleuf 5 een vrij brede (circa 2,6 meter), oost-west geörienteerde greppel (verschijnsel 27) aangetroffen die, in tegenstelling tot de meer zuidelijke greppel, wel past

binnen de richtingen van het huidige perceleringssysteem (afb. 2.7).

Net als in sleuf 5 zijn in sleuf 6 ook alleen in het noordelijk deel van de sleuf sporen aangetroffen die aan de volle Middeleeuwen zijn toe te schrijven. Deze sporen weken ook hier af van de meer recente sporen door hun vrij lichte (meestal grijze), compacte lichte klei vulling, met daarin slechts zeer sporadisch wat archeologisch vondstmateriaal. Het gaat hier om twee kuilen, twee greppels en twee mogelijke paalkuilen, die zijn aangetroffen tussen 25 en 40 meter vanaf het noordelijke einde van de sleuf. Daarmee is de zone met sporen qua afstand tot de Rijksstraatweg enigszins vergelijkbaar met de afstand van de straat tot het cluster sporen in sleuf 5. In het zuiden van de zone met sporen in sleuf 6 werden twee parallel lopende greppels aangetroffen die mogelijk gelijktijdig in gebruik zijn geweest (verschijnselen 3 en 4). Beide, cir-

Afb. 2.7

Greppel in het noordelijk deel van sleuf 5 (verschijnsel 27); foto genomen richting het oosten.

ca 2,4 meter brede, greppels hadden een (nagenoeg) oost-west oriëntatie. In de noordelijke van de twee greppels is een aantal scherven van relatief vroeg grijsbakkend gedraaid aardewerk aangetroffen uit het laatste kwart van de dertiende eeuw. Onder deze scherven bevindt zich onder andere een stuk bodem met standlobben. Beide kuilen (verschijnselen 1 en 2) werden enkele meters ten noorden van deze greppels naast elkaar aangetroffen en waren ovaal met een enigszins onregelmatige vorm met een geschatte lengte van circa 1,4 meter (afb. 2.8). In de licht verstoorde afzettingen in het profiel direct boven kuil 1 bevonden zich een aantal gedraaide grijze scherven, die te dateren zijn tussen 1275 en 1450. Direct ten noorden van de greppels waren verder, naast elkaar, nog twee kleine, mogelijke paalkuilen (verschijnselen 7 en 8), beiden zonder vondstmateriaal.

In sleuf 7 zijn de greppels uit sleuf 6 een klein stuk richting het westen vervolgd (afb. 2.9). De zuidelijke van deze greppels bleek in sleuf 7 licht af te buigen richting het westzuidwesten (verschijnsel 7). Deze had een vlakke bodem met de onderkant op 0,33 m-NAP. Het noordelijke exemplaar (verschijnselen 5 en 6) bleef west-oost lopen. De bodem van deze hier circa 2,6 meter brede greppel was redelijk vlak met

daarin duidelijk enkele spitsporen zichtbaar. Het diepste punt lag op 0,42 m-NAP. Direct ten zuiden ervan werd een drietal kuilen (verschijnselen 1, 2/3 en 8) en één paalkuil (verschijnsel 4) aangetroffen. Kuilen 1 en 2 bevatten wat grijsbakkend aardewerk dat te dateren valt in de periode 1275-1450. Kuil 1 oversneede de onderste vulling (verschijnsel 6) van de greppel. Uit dezelfde vulling als verschijnsel 6 is uit het naastgelegen deel van de greppel in sleuf 6 vondstmateriaal uit de laatste kwart van de derde eeuw aangetroffen (zie hierboven), wat dat de oversnijding van deze kuil niet veel later in de tijd plaatst (afb. 2.10).

Met behulp van sleuf 8 is de qua oriëntatie sterk afwijkende zuidelijke greppel van sleuf 5 verder onderzocht. In verband met grondwaterperikelen ter hoogte van sleuf 5 is een klein stuk van circa 3 meter overgeslagen, waarna het spoor weer is opgezocht. Deze greppel, verschijnsel 1 in sleuf 8, had hier een gemiddelde breedte van 1,2 meter (varierend van 0,95 – 1,35 m) (afb. 2.11). Deze had een enigszins komvormig profiel met een vlak deel op haar diepste punt, die op circa 0,35 m-NAP lag. De greppel maakte binnen sleuf 8 een geleidelijke bocht van het noordwesten (aansluitend op sleuf 5) richting het oosten (in het oostelijk deel van sleuf 8). Als we dit

Afb. 2.8
Kuilen (verschijnselen 1 en 2) in sleuf 6, gezien richting het noordoosten.

Afb. 2.9

Overzichtsfoto van het vlak in sleuf 7, gezien richting het oosten. Zichtbaar zijn de brede greppels en de kuilen er pal ten noorden van.

Afb. 2.10

Sleuf 7, sectie door kuilen 1 en 2, gezien richting het noorden.

Afb. 2.11.
*Bocht van de greppel in
sleuf 8, gezien richting
het westen.*

spoor verder naar het oosten hadden gevolgd, dan zou deze mogelijk aangesloten hebben op de noordelijke greppel van sleuf 7 en 6, die een vergelijkbaar profiel en diepte had, maar daar wel een stuk breder was. Vanwege de grote en uitgestrekte verstoringen van de voormalige verzorgingsflat in het tussen sleuven 7 en 8 gelegen deel van het terrein, kon deze aansluiting tussen deze beide greppeldelen echter niet gemaakt worden. Uit het greppeldeel in sleuf 8 kwamen enkele grijsbakkende en kogelpotscherven die in het laatste deel van de dertiende eeuw te plaatsen zijn. Pal ten zuiden van (en deels ingegraven in) ervan werd in het gedocumenteerde profiel tevens een kleine kuil aangetroffen (verschijnsel 2), met een komvormige bodem en een diepste punt op 0,13 m-NAP. Uit deze kuil kwam ook een fragment kogelpot uit de periode 1275-1450.

2.6.3 Sporen uit de Nieuwe Tijd

In zowel sleuf 5 als in sleuf 6 zijn ook diverse sporen aangetroffen, die allemaal aan de Nieuwe Tijd zijn toe te schrijven. Het gaat hierbij om enkele sloten, diverse kuilen en paalkuilen, plus een drietal kleine bakstenen structuren. Aangezien de vondsten uit deze sporen, gedaan tijdens de aanleg van het vlak, aangaven dat het in alle gevallen relatief jonge sporen betrof, zijn deze in het veld slechts in het vlak gedocumenteerd en niet verder gecoupeerd.

In nagenoeg de gehele lengte van sleuf 5 is een ruim twee meter brede sloot aangetroffen, die circa vier meter voor het zuidelijke einde van de sleuf eindigde (verschijnsel 1/28/30). Deze is noord-zuid geïoriënteerd en valt daarmee in de huidige perceleringsindeling. Het vondstmateriaal uit deze sloot, met name bestaande uit enkele roodbakkende en witbakkende scherven, stamt uit de zeventiende tot negentiende eeuw. Aan de hand van dit materiaal kan aangetoond worden dat deze in ieder geval tot circa 1840 in gebruik is geweest (tabel 1), waarna deze waarschijnlijk is gedempt. In het centrale deel van deze sloot, direct ten zuiden van de concentratie sporen uit de volle Middeleeuwen, waren enkele grote verstoringen door het spoor heen gegraven. Deze verstoringen bleken gevuld met twintigste-eeuwse vondsten, die hier waarschijnlijk direct voorafgaand aan de bouw van de verzorgingsflat in gedumpt zijn. In het centrale deel van de sleuf, ter hoogte van de concentratie sporen uit de volle Middeleeuwen, is voorts nog een 3,3 meter lange en 2,5 meter brede rechthoekige kuil (verschijnsel 36/37), met daarin wat baksteen- en mortelpuin aangetroffen, plus een tweetal kleine paalkuilen (verschijnselen 40 en 41) direct ten noorden van deze kuil. Deze kuil

werd overigens door de sloot doorsneden en stamt daarmee waarschijnlijk uit de achttiende eeuw of eerder.

In het zuiddeel van sleuf 5 zijn de restanten van een drietal kleine bakstenen structuren gevonden. Twee (verschijnselen 18 en 21) bevonden zich aan weerszijden van het zuidelijke einde van de eerder genoemde sloot (afb. 2.12). Deze werden reeds aangetroffen op een diepte variërend van circa 0,8 tot 1,0 m+NAP. De oostelijke van de twee structuren oversneet deels de vulking van de sloot en kan daarmee na 1840 gedateerd worden. Van beide structuren is een deel blootgelegd, wat laat zien dat het in beide gevallen waarschijnlijk om kleine, nagenoeg vierkanten gebouwen gaat met een lengte van 3,2 meter. Beide structuurtjes zijn opgetrokken uit kleine laat-negentiende-eeuwse bakstenen (21 x 10 x 4 cm en 22 x 10,5 x 3,5 cm), wat correleert met de aan de eerdergenoemde oversnijding met de sloot gerelateerde datering. Mogelijk hebben we hier te maken met de funderingen van twee ondiepe keldertjes van kleine bijgebouwen, die wellicht nog tot in de twintigste eeuw in gebruik zijn geweest, gezien de harde cementlaag aan de binnenzijde van de westelijke kelder. De westelijke van de twee structuren is iets dieper gefundeerd, namelijk tot een diepte van 0,45 m+NAP, terwijl de oostelijke van de twee tot een diepte van 0,70 m+NAP gefundeerd bleek.

Een derde, mogelijk vergelijkbaar, gebouwtje (verschijnsel 17) werd aangetroffen circa twaalf meter noordelijker dan de twee andere structuren, direct ten oosten van de sloot. Deze werd voor het eerst gezien op een diepte van 0,73 m+NAP en bleek gefundeerd tot een diepte van 0,09 m+NAP. Van deze structuur is slechts een deel van de zuidwestelijke hoek blootgelegd; desondanks kon wel vastgesteld worden dat de zijden van dit gebouw qua oriëntatie gelijk waren aan beide eerder genoemde structuurtjes. Dit derde gebouw was opgebouwd uit hergebruikte, waarschijnlijk achttiende-eeuwse bakstenen (22 x 11 x 4), met harde mortel gemetseld. Het geheel is echter waarschijnlijk ook van negentiende-eeuwse oorsprong. Aangezien geen van de drie bakstenen structuren op de kadastrale kaart van 1819 en van 1832 staan aangegeven kan aangenomen worden dat ze inderdaad alle drie van na deze tijd zijn. Op de kadastrale kaart van 1924 en op luchtfoto's uit 1945 zijn overigens op ongeveer deze locatie wel diverse gebouwen te zien.

Direct ten noorden van de twee bakstenen structuren aan de zuidzijde van sleuf 5 is tenslotte een serie paalkuilen aangetroffen (verschijnsel-

Afb. 2.12

Twee keldertjes (verschijnselen 18 en 21) in het zuiddeel van sleuf 5, gezien richting het oosten.

len 3 tot en met 15), die tezamen waarschijnlijk een structuur hebben gevormd van circa 4,5 bij 3 meter. Enkele van deze paalkuilen zijn gegraven door de vulling van de sloot heen, waarmee dit structuurtje waarschijnlijk na 1840 is te dateren. De voormalige functie is echter onduidelijk.

In sleuf 6 zijn uit de Nieuwe Tijd enkele greppels gevonden die, net als de brede sloot in sleuf 5, qua oriëntatie de huidige perceleringsrichtingen aanhouden. Het gaat om verschijnsel 11 (in het noordelijke deel van de sleuf), met divers vondstmateriaal uit de eerste helft van de achttiende eeuw. Deze greppel (sloot?) had een noord-zuid oriëntatie en met circa 5,5 meter was deze ook vrij breed. Iets zuidelijker, net ten noorden van de spoorconcentratie uit de volle Middeleeuwen, bevond zich een twee meter brede greppel (verschijnsel 6) die qua richting haaks op de eerdergenoemde greppel stond. Deze bevatte echter vondsten uit het midden van de

gentiende eeuw. Een heel stuk zuidelijker, circa 20 meter ten zuiden van de laatste sporen uit de volle Middeleeuwen, is tenslotte nog een 4,5 meter brede greppel aangetroffen (verschijnsel 14/15), die ook oost-west georiënteerd was. Hierin bevond zich echter geen vondstmateriaal.

2.6.4 Rijksstraatweg 5

Een aantal korte waarnemingen tussen de sloopactiviteiten door brachten nauwelijks nieuwe gegevens aan het licht betreffende de geschiedenis van de bebouwing op Rijksstraatweg 5 (afb. 2.13). De waargenomen funderingsresten bestonden hoofdzakelijk uit negentiende en twintigste-eeuwse bakstenen. Slechts in het noordwestelijk deel van het voormalige huis was een ouder funderingsrestant aanwezig met daarin hergebruikte zeventiende-eeuwse bakstenen verwerkt. Voor verdere informatie betreffende de bouwhistorische geschiedenis wordt verwezen naar Hoeve (in wording).⁵

Afb. 2.13

Afbraak van het laatste restant van het voormalige huis Rijksstraatweg 5. Foto genomen ten tijde van het proefsleuvenonderzoek LR56-II.

3 Conclusie en aanbevelingen

Een van de belangrijkste resultaten van beide proefsleuvenonderzoeken is dat, ondanks de hoge verwachtingen, de Romeinse limesweg niet op de onderzochte percelen is aangetroffen. Er is verder zowel tijdens het onderzoek LR56 als tijdens LR56-II geen enkel artefact of spoor aangetroffen dat aan de Romeinse tijd is toe te schrijven.

Aangezien er, zowel ten noorden als ten zuiden van beide percelen, de afgelopen jaren over een groot gebied vele sleuven zijn gegraven, is er slechts een beperkt aantal opties overgebleven voor de daadwerkelijke locatie van de limesweg. Mogelijk heeft deze direct ten noorden van het nu onderzochte perceel gelegen, en wel onder de Rijksstraatweg en/of ter hoogte van de er langs gelegen Leidsche Rijn. Aangezien er tussen het meest zuidelijke punt van de waarneming van LR51 op 23 augustus 2006 en de noordelijke begrenzing van de sleuven 5 en 6 van LR56-II slechts enkele tientallen meters niet-onderzochte bodem is, is het derhalve waarschijnlijker dat de limesweg verder noordelijk heeft gelopen en wel binnen het circa 220 meter lange deel dat tussen de zesde en twaalfde eeuw geheel is opgeruimd door de Oude Rijn. Verder geven diverse vondsten uit het verleden in en rond Park Voorn aan dat de Romeinse weg wellicht door dit park heeft gelopen; in dat geval is er inderdaad een mogelijkheid dat de weg verder ten noorden heeft gelopen in het door de rivier opgeruimde deel, ten noorden van de locatie van de twaalfde-eeuwse restgeul.⁶

Het proefsleuvenonderzoek van LR56-II heeft onverwachts wel een kleine vindplaats uit de volle Middeleeuwen opgeleverd. Het lijkt te gaan om één erf met een lengte van waarschijnlijk maximaal 100 meter (oost-west, parallel aan de Rijksstraatweg) en maximaal 50 meter noord-zuid (afb. 2.5). Aangetroffen zijn enkele greppels, kuilen en paalkuilen, elk met een opvallend schone en lichtgekleurde vulling, duidelijk afwijkend van de recentere sporen.

De stukken greppel die zijn blootgelegd aan de zuidzijde van de concentratie van sporen lijken tezamen de zuidelijke begrenzing van het erf aan te geven. Opvallend is een geleidelijk lopende bocht in de greppel in de zuidwesthoek van de vindplaats. De locatie van deze begrenzende greppel volgt grofweg de begrenzingen van de oudere oeverafzettingen. Het woongedeelte bevond zich daarmee duidelijk op het beter gefun-

deerde en oorspronkelijk iets hoger gelegen deel van het landschap. Bijna uitsluitend binnen de begrenzingen van deze greppels is een beperkt aantal kuilen en paalkuilen aangetroffen, met opvallend weinig vondstmateriaal in de vullingen van deze sporen. De sporen representeren waarschijnlijk met name activiteiten die aan de rand van het vrij kleine boerenerf zijn uitgevoerd. Gezien de beperkte hoeveelheid vondstmateriaal is er mogelijk sprake van een bewoningsduur van slechts enkele generaties.

Het weinige, deels slecht bewaarde, aardewerk uit deze sporen, kan gedateerd worden tussen het einde van de twaalfde en het midden van de vijftiende eeuw, waarbij het zwaartepunt in het eind van de dertiende eeuw lijkt te liggen. Het weinige vondstmateriaal uit de volle Middeleeuwen bestaat hoofdzakelijk uit grijs, gedraaid aardewerk, wat hoogstwaarschijnlijk in de stad Utrecht is gemaakt. Productieplaatsen van vergelijkbaar aardewerk zijn op meerdere plaatsen in de stad aangetroffen, onder andere in Lauwrecht, Oudenoord, en meer recentelijk ook langs de Oosterkade en de Anthoniedijk (Bruijn 1979; De Groot en Hoekstra 1986; De Groot en Van Rooijen 1990; Bakker en De Kam 2007; pers. comm. A. Bakker 2007).

De ongeveer dertiende-eeuwse datering van het begin van de bewoning ter plekke sluit aan op de historisch bekende gegevens voor dit gebied. Deze laten namelijk zien dat het gebied ten zuiden van wat nu de Rijksstraatweg heet systematisch in cultuur is gebracht vanaf het eind van de elfde eeuw. Uit de aard van de aangetroffen sporen op deze vindplaats kunnen we echter concluderen dat in de eerste eeuwen van de bewoning in dit gebied de oriëntatie en indeling van de boerenerven, inclusief de richting van de gegraven greppels, nog niet de strakke systematiek had die het later zou gaan vertonen.

Na de kortstondige bewoning in of rond de dertiende eeuw lijkt op deze locatie geen sprake geweest te zijn van een boerenerf. Er hebben op de locatie waarschijnlijk slechts agrarische activiteiten plaatsgevonden tot vrij recent in de geschiedenis. Pas vanaf de zeventiende eeuw lijkt er in de directe omgeving weer bewoning plaats te vinden, getuige de vondsten uit de recentere greppels en sloten. Op het noordelijk perceel is waarschijnlijk zelfs pas in de tweede helft van de negentiende eeuw voor het eerst weer bebouwing neergezet.

Rondom de hier besproken vindplaats uit de volle Middeleeuwen zijn op diverse vindplaatsen sporen uit dezelfde periode aangetroffen.

Ten eerste dienen de twee greppels met een afwijkende oriëntatie uit het onderzoek LR56, op het perceel ten zuiden van de vindplaats, vermeld te worden. Niet ver ten noorden van de Leidsche Rijn en iets ten zuiden van de restgeul van de Oude Rijn is bij een waarneming in augustus 2006 voorts een greppel met een noord-oost-zuidwest oriëntatie aangetroffen, met daar in enkele scherven van een proto-steengoed kruik uit de eerste helft van de dertiende eeuw (Hendriksen en Weterings 2006). Nog wat verder naar het noordoosten is, aan de noordzijde van de restgeul, een deel van een erf blootgelegd met daarin kuilen en paalkuilen uit de twaalfde en dertiende eeuw (LR51; Nokkert, Wynia en Aarts 2007; Nokkert Aarts en Wynia in wording). Deze verspreid aangetroffen sporen laten zien dat de wijde omgeving vanaf de twaalfde eeuw intensief in gebruik was. Voor toekomstige bouwwerkzaamheden in de ruime omgeving

van het onderzoeksterrein dient dan ook terdege rekening gehouden te worden met vindplaatsen uit de volle Middeleeuwen.

Het proefsleuvenonderzoek op de onderzoekslocatie heeft laten zien dat over het algemeen de vindplaats tot vrij diep verstoord is, met name door activiteiten uit de achttiende tot en met twintigste eeuw, die de sporen relatief diep geroedeerd hebben. Er kan van uit gegaan worden dat ergens op het deels blootgelegde boerenerf een woonstalboerderij uit de volle Middeleeuwen gestaan hebben; deze is in de proefsleuven echter niet aangetroffen. Gezien de matige conditie van de sporen is het maar de vraag of de paalkuilen van een dergelijke structuur bewaard zijn gebleven. Gezien de matige conservering van sporen en vondsten wordt het niet noodzakelijk geacht de vindplaats nader te onderzoeken.

Vondsten en documentatie

De veldtekeningen, foto's en overige administratie van dit onderzoek zijn in het bezit van de sectie Cultuurhistorie van de gemeente Utrecht en bevinden zich in de archeologische dependance aan 't Zand 4a in Utrecht. Te zijner tijd zal de administratie gearchiveerd worden in het pand van Cultuurhistorie in de Zwaansteeg 11 te Utrecht.

De vondsten zijn tijdelijk opgeslagen in de archeologische dependance aan 't Zand 4a in Utrecht, maar zullen te zijner tijd worden overgebracht naar het centrale archeologische depot van de gemeente Utrecht aan de Vlampijpstraat te Utrecht.

Noten

¹ (blz. 5)

Van elk van beide proefsleuvenonderzoeken is een apart intern rapport uitgebracht (Luksen-IJt-sma 2006; Nokkert 2007). Dit rapport integreert beide rapporten. Hierbij is de inhoud van elk van de rapporten echter nauwelijks aangepast, waardoor in een klein aantal gevallen informatie tweemaal wordt gepresenteerd, met name bij de bespreking van de achtergrondinformatie. Gezien de deels afwijkende doelstellingen van beide onderzoeken is echter besloten de oorspronkelijke teksten zoveel mogelijk intact te laten.

² (blz. 11)

Nokkert, M. Programma van Eisen LR56-II, Rheyngaerde;. Intern rapport gemeente Utrecht. 04-12-2006 (versie 2.0)

³ (blz. 13)

Onder andere middels diverse uitgebreide boorcampagnes van RAAP is het tracé van de Romeinse limesweg over grote afstanden nauwkeurig in kaart gebracht (zie o.a. Haarhuis 1999 en Jager en Jansen 2001).

⁴ (blz. 13)

Sinds de afronding van het veldwerk bij Rheyngaerde zijn nabij deze locatie verschillende vervolgonderzoeken uitgevoerd, waarbij de Romeinse limesweg inderdaad is aangetroffen en over een grote afstand op een aantal locaties is getraceerd (proefsleuvenonderzoek in het voorjaar van 2007, onder leiding van P. Weterings). Wanneer de limesweg van hier in een rechte lijn naar het oosten wordt doorgetrokken dan is het inderdaad mogelijk dat deze bij Rheyngaerde uitkomt. Verder oostelijk van deze locatie is in

juni 2007 in het verlengde van de weg en over een afstand van 150 meter de Romeinse weg ook gezien in een bouwput, op nog geen kilometer van Rheyngaerde af (pers. comm. E. Graafstal, juni 2007).

⁵ (blz. 25)

Na de sloop van het huis te Rijksstraatweg 5 is de grond op dit perceel gesaneerd. Zowel tijdens deze sanering als na afloop ervan is door M. Nokkert en N. Kerkhoven een waarneming uitgevoerd (op 4 juli en 25 juli 2007). Naast divers negentiende-eeuws muurwerk zijn daarbij een negentiende-eeuwse waterput en twee vermoedelijk zeventiende-eeuwse waterputten aangetroffen, alsmede een klein funderingsstuk van het zeventiende-eeuwse huis. Tevens werden, op circa 12 meter ten zuiden van het recentelijk gesloopte huis, de onderste delen van twee potten uit de volle Middeleeuwen gevonden. Deze lagen 5,8 meter van elkaar vandaan. Dit waren grijsbakkende kruiken met samengeknepen standlobben, die bleken ingegraven. Er zijn hier verder echter nergens sporen uit deze periode gevonden. Beide potten hebben mogelijk gefunctioneerd als muizenpotten nabij een spieker of mijt. Dit zou kunnen betekenen dat de westelijke grens van de vindplaats, zoals op afbeelding 2.5 wordt weergegeven, mogelijk ruim 25 meter verder westelijk gezocht dient te worden.

⁶ (blz. 26)

Een derde optie voor de locatie van de Romeinse limesweg nabij de A2 is pas zeer recentelijk geopperd. Op basis van de richting van de Romeinse limesweg bij een recente vondst ervan op nog geen kilometer ten westen van Rheyngaerde (zie noot 4), is het niet uit te sluiten dat de limesweg zelfs nog zuidelijker dan het met behulp van LR56 onderzochte perceel heeft gelopen, oftewel mogelijk zelfs in het voormalige komgebied (pers. comm. E. Graafstal juni 2007). Booronderzoek dat gepland wordt voor dit gebied zal hier mogelijk in de toekomst uitsluitsel over kunnen geven.

Literatuur

- Bakker, A.M. en R. de Kam, 'Utrecht. Oosterkade/Ledig Erf' in: *Archeologische Kroniek provincie Utrecht 2004-2005*. Utrecht 2007 blz. 94 - 102.
- Berendsen, H.J.A., *De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht*. Utrechtse Geografische Studies 25. Utrecht 1982.
- Bruijn, A., *Pottersvuren langs de Vecht. Aardewerk rond 1400 uit Utrecht*. Rotterdam Papers III. Rotterdam 1979.
- Dinter, M. van, 'Fysische geografie'. Te verschijnen als hoofdstuk 5 in Nokkert, Aarts en Wynia *in wording*.
- Groot, H.L. de en T.J. Hoekstra, 'Baksels en misbaksels. Resten van een middeleeuws industriegebied' in: *Vondsten uit het verleden, oudheidkundig bodemonderzoek, Archeologisch jaarboek 1986*. Blz. 47 - 61.
- Groot, H.L. de en C. van Rooijen, 'Door het vuur en voor het vuur. De Utrechtse aardewerkindustrie in de Bemuurde Weerd' in: H.L. de Groot (red.), *Het Vuur Beschouwd*. Utrecht 1990 blz. 11 - 33
- Haarhuis, H.F.A., *Bestemmingsplan Vleuterweide, gemeente Vleuten-De Meern; kartering Romeinse weg, fase 3*. RAAP-rapport 372, Stichting RAAP, Amsterdam 1999.
- Hendriksen, M. en P. Weterings, *Waarneming langs A2*. Intern rapport gemeente Utrecht. 23 augustus 2006.
- Hoeve, J. van der, *Rijksstraatweg 5, bouwhistorische opname*. Gemeente Utrecht. *In wording*.
- Jager, D.H. de en B. Jansen, *Herinrichting Harmelerwaard, gemeente Woerden; een aanvullende archeologische inventarisatie en kartering Romeinse weg*. RAAP rapport 676, Stichting RAAP, Amsterdam 2001
- Jansen, B., *Rijksweg A2, Leidsche Rijn (km 59.7 tot 62.5); een Aanvullende Archeologische Inventarisatie*. RAAPrapport 668, Amsterdam 2001
- Kamp, J.S. van der, *Middeleeuwse bewoning langs de snelweg, Archeologisch proefonderzoek i.v.m. verlegging Rijksweg A2*. Basisrapportage archeologie 5, Utrecht 2004
- Nokkert, M., H.L. Wynia en A. Aarts, 'Leidsche Rijn, Rijksweg A2' in: *Archeologische Kroniek provincie Utrecht 2004-2005*. Utrecht 2007 blz. 129 - 139
- Nokkert, M, A. Aarts en H.L. Wynia. *Vroegmiddeleeuwse bewoning langs de A2, Een nederzetting uit de zevende en achtste eeuw in Leidsche Rijn*. Basisrapportage archeologie 26. *In wording*
- Wttewaall, O.J., *Vleuten-De Meern, geschiedenis en historische bebouwing*. Monumenten-inventarisatie provincie Utrecht, 12, Uitgeverij Kerckebosch, Zeist 1994
- Wynia, H.L. *Waarneming langs de A2*. Intern document gemeente Utrecht. 06 november 2006.

Bijlagen

project	vnr	cat.	soort AW	verdere omschrijving	N	datering	opmerkingen
LR56	1	AW	roodbakkend		1	XIII-XIV	
LR56-II	2	AW	ceramiek; witbakkend		2	circa 1840	Engels; 2 stuks van zelfde kopje
LR56-II	2	AW	ceramiek	kopje	1	1e helft XIX	
LR56-II	2	AW	witbakkend	bord; met slibglazuur	1	1e helft XIX	Frechen
LR56-II	2	AW	roodbakkend	vlakke bodem met standring	1	laat XVIII-XIX	
LR56-II	3	AW	steengoed	bodem mineraalwaterfles	1	XIX	
LR56-II	3	AW	roodbakkend	deksel	1	wsch. XVII	
LR56-II	3	AW	roodbakkend	vuurtest; geglazuurd	1	XVIII-XIX	
LR56-II	3	AW	roodbakkend	rand van grote pot	1		
LR56-II	4	AW	Andenne	vrij dun; klein stuk	1	laat XII-XIII	
LR56-II	5	AW	steengoed	mineraalwaterkruik	1	1760-1770	
LR56-II	5	AW	roodbakkend	gele slib	4	XVIII-XIX	
LR56-II	5	BS			2	XVII-XVI-II	
LR56-II	6	AW	vroeg grijsbakkend	deel wand en bodem; standlobben	9	1275-1300	wsch. van 1 pot; wsch. Utrechts; verweerd
LR56-II	7	AW	steengoed	grote kan	4	mid XIX	Westerwald; 4 stukken van zelfde kan
LR56-II	7	AW	ceramiek	bord; Belgisch	1	mid XIX	
LR56-II	8	AW	majolica	schotel	1	1725-1750	Fries?; met Jezusafbeelding
LR56-II	8	AW	steengoed	voorraadpot of schenkan	12	XVIII	12 stuks mogelijk van zelfde pot
LR56-II	8	AW	roodbakkend		5		wsch. van aspot
LR56-II	8	AW	roodbakkend	met slib; bord	1	1e helft XVIII	Rijnlands
LR56-II	8	AW	roodbakkend	met gele slib	1		
LR56-II	8	AW	faience	papkom	1		Delfts
LR56-II	8	AW	faience	bord	1		Delfts

project	vnr	cat.	soort AW	verdere omschrijving	N	datering	opmerkingen
LR56-II	8	AW	steengoed	P-kruik	1		
LR56-II	8	AW	pijpensteel		1		
LR56-II	8	BS			2		
LR56-II	8	BM	roodbakkend	tegels	2		
LR56-II	9	AW	vroeg grijsbakkend		4	1275-1300	
LR56-II	10	monster				pre-Romeins	grindmonster Oude Rijn afzetting; spoor 6.12
LR56-II	11	AW	grijsbakkend		1	1275-1450	
LR56-II	12	AW	grijsbakkend		1	1275-1450	
LR56-II	13	AW	grijsbakkend		1	1275-1450	
LR56-II	13	MET		bonk roest, wsch. spijker	1		
LR56-II	14	AW	kogelpot		1	laat XIII	
LR56-II	14	AW	kogelpot	roodkleurig	1		
LR56-II	14	AW	vroeg grijsbakkend	met besenstrich versiering	1		
LR56-II	14	NS		tufsteen brok	1		
LR56-II	14	IJZ		bonk roest	1		
LR56-II	15	AW	grijsbakkend	kogelpot	1	1275-1450	

Identificaties met dank aan Michel Hendriksen, Jeroen van der Kamp en Herre Wynia

Colofon

Dit rapport is uitgegeven door:

StadsOntwikkeling Gemeente Utrecht,
Stedenbouw en Monumenten
Sectie Cultuurhistorie ©2007

Redactie:

H.L. Wynia

Eindredactie:

R. de Kam

Vormgeving:

Cad-unit DSO Stedenbouw & Monumenten

De volgende *Basisrapportages Archeologie* van de gemeente Utrecht zijn inmiddels verschenen:

Basisrapportage archeologie 1

De Grauwert. Archeologisch onderzoek naar een laatmiddeleeuwse omgracht complex

Basisrapportage archeologie 2

Eligenstraat. 2000 jaar bebouwing in het zuiden van de Utrechtse binnenstad

Basisrapportage archeologie 3

Sportpark Terweide. Inheems-Romeinse bewoning uit de eerste eeuw na Christus ten noorden van de Limes

Basisrapportage archeologie 4

Twee ijzertijdvindplaatsen langs de snelweg. Archeologisch proefonderzoek

Basisrapportage archeologie 5

Middeleeuwse bewoning langs de snelweg. Archeologisch proefonderzoek langs Rijksweg A2

Basisrapportage archeologie 6

Parkwijk-Noord. Zoektocht naar Romeinse activiteiten ten noorden van het castellum op de Hoge Woerd

Basisrapportage archeologie 7

Laatmiddeleeuwse bebouwing langs de Hogeweide. Archeologisch proefonderzoek

Basisrapportage archeologie 8

Langs de Hogeweide. Archeologisch proefonderzoek van een laat- en postmiddeleeuwse bewoningslint

Basisrapportage archeologie 9

In de schoot van het landschap. Vleuterweide-Wilhelminalaan. Een nederzetting uit de midden- en late IJzertijd

Basisrapportage archeologie 10

Laatmiddeleeuwse bewoning langs de Hoge Weide. Archeologisch onderzoek wegens de verlegging van de Waterleiding Rijn-Kennemerland

Basisrapportage archeologie 11

De Balijs. Archeologisch onderzoek in Leidse Rijn. (Romeins) Verschijnt in 2007

Basisrapportage archeologie 12

Nieuwe Kamp. Archeologisch onderzoek in de zuidelijke binnenstad. (Middeleeuwen) Verschijnt in 2007

Basisrapportage archeologie 13

Waterleiding Rijn-Kennemerland. De Grauwert. Archeologisch onderzoek in Leidsche Rijn. (Middeleeuwen) Verschijnt in 2007

Basisrapportage archeologie 14

Wonen aan het water (deel 1). Archeologisch onderzoek van een twaalfde-eeuwse nederzetting langs de Oude Rijn

Basisrapportage archeologie 15

Wonen aan het water (deel 2). Archeologisch onderzoek van een twaalfde-eeuwse nederzetting langs de Oude Rijn

Basisrapportage archeologie 16

Vroege wacht. Archeologisch onderzoek van twee eerste-eeuwse houten wachttorens in Leidsche Rijn (verschijnt eind 2007)

Basisrapportage archeologie 27

Rheyngaerde

*Aanvullend archeologisch proefsleuvenonderzoek naar
de Romeinse limesweg*

Gemeente Utrecht,
StadOntwikkeling
Stedenbouw & Monumenten

Cultuurhistorie
Zwaansteeg 11
3511 VG Utrecht

Postbus 8015
3503 RA Utrecht
Telefoon 030 286 4990

Basisrapportage archeologie 27: Rheyngaerde

9 789073 448209